

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
EBEDİYETE İNTİKALİNİN 73. YILDÖNÖMÜ MÜNASEBETİYLE
ATATÜRK'Ü ANMA TÖRENİ
Millî Kütüphane Konferans Salonu, Ankara, 10 Kasım 2011

Prof. Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ 'ın Konuşması

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Konuklar,

İslam öncesi Türk kültüründe, devlet başkanının, adaleti görevi gereği uygulaması, baş erdemidir. Bu görevinin bilincinde olmak, onu, *bilge* kılar. Hakan, bilgeliğinin gereklerini yerine getirir; uygular. Bu uygulama onu *alp* kılar. *Bilgelik* ve *alplık*, hakanın kişiliğini oluşturan en yüce iki değerdir. *Bilgelik* ve *alplık*, bütün toplumun da iki yüce değeridir: Öyle ki, erdemli olan toplum güçlü olur. “Erdemliler” (kursaklılar), “alıplar”, toplumda, yüce değerler uğruna ileri atılırlar; ülke (el) öğüncüne can verirler; ama, ölmezler; Atalar Rûhu’na kavuşurlar. Kut bulurlar; ebedileşirler¹.

Bu değerler, Türklerde, İslam ile birlikte, yeniden biçimlenmiştir. Geçiş döneminin temel eserlerinden biri olan *Kutadgu Bilig*'de “tenler ölesidir, canlar ölesi değil” denilmektedir. Bu yeni değerler sisteminde, dünyada ömrü biten insanlar ebediyete intikal etmekte, rahmet-i Rahman’a kavuşmaktadırlar.

Bundan 73 yıl önce, Mustafa Kemal Atatürk de, kut bulmuş, ebediyete intikal ederek rahmet-i Rahman’a kavuşmuştur. Bununla birlikte, onun kültürel ve tarihî varlığı, ülkemizde bu dünyada da- bir beden ve can olarak varlığının ötesinde ve üstünde-, manevî bir alan oluşturmuştur. Bu onun, tarihin öznesi, bir tasarım ve eylem insanı olarak, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluşunda ve millî kültürün yeniden dirilişi için gerekli temellerin atılışında oynadığı üstün rolden kaynaklan-

¹ Prof. Dr. Mübahat Türker-Küyel, “Atatürk, Cumhuriyet, Bilim ve Teknoloji”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 56, Cilt: XIX, Temmuz 2003, Türkiye Cumhuriyeti'nin 80. Yılı Özel Sayısı

maktadır. Bu sebeple onu, her zaman olduğu gibi, bugün de Şükranla anıyoruz.

Atatürk hakkında, yurt içinde ve yurt dışında yüzlerce araştırma yapılmıő ve kitap yazılmıőtır. Farklı kiőilere ve farklı gruplara göre farklı Atatürk yorumları ortaya çıkmıőtır. Bunu doğal karőılamak gerekir; ama, bazen birbiriyle çeliően bu yorumların ötesinde, Atatürk'ün tarihî gerçekliğini bilimsel yöntemlerle tahlil ederek; bu gerçekliğin hakikatini, doğru bilgisini ortaya koymak ve açık seçik anlatmak da, millet olarak bizim aslı görevlerimizden biri olmalıdır.

Bir bilim adamımız², Atatürk'ün felsefesinin özünün üç ilke çerçevesinde özetlenebileceğini ifade etmektedir ki, bence de bu son derece isabetli bir tespittir.

Birinci ilke, *gerçeği olduğu gibi kabul etmek ve ona saygı duymaktır*. Atatürk, bütün plan ve stratejilerini algıladığı gerçekler çerçevesinde oluşturmuştur. Gerçekleri olduğu gibi algılayabilmek için sürekli kendisini geliőtirmiő, dikkatle okumuő, gözlemlemiő, dinlemiő, veri toplamıő, düşünmüő ve irdelemiőtir. Bu çalışmalar plan ve stratejilerinin temelini teşkil etmiőtir. Uygulanan planların sonuçlarını da takip etmiő ve stratejilerini elde ettiği veriler çerçevesinde yeniden deđerlendirmiőtir. Atatürk, verilerle yatıp kalkmaya özen gösteren bir liderdir.

Atatürk'ün felsefesinin özünü teşkil eden ikinci ilke, *aklın ve bilimin rehberliğini kabul etmektir*. Gerçekliğe ve onu yansıtan verilere saygılı olan Atatürk, aynı zamanda o verilerin ne anlama geldiğini anlamak ve açıklamak için aklın ve bilimin rehberliğinin Őart olduğuna inanıyordu. Atatürk mesaisinin önemli bir kısmını, Türkiye'de bilim yapılabilir ortamlar hazırlamak için harcamıőtir. Tarih ve dil araőtırmaları için kurumlar kurmuő; bunların akademi haline dönüőtürölmesini hayal etmiő; buralara akademisyen yetiőtirmek için üniversite

² Doğan Cüceloğlu, "Atatürkçü olmak ne demek?", Habertürk, Günlük Gazete, 01.04.2010, s. 20.

reformunu gerçekleştirmiş ve yeni fakülteler açmıştır. Geçen seneki on kasım konuşmamda Atatürk'ün felsefesinin bir unsurunu teşkil eden bu ilkeyi başka bir bağlamda açıklamaya çalışmışım.

Atatürk'ün felsefesinin özünü teşkil eden üçüncü ilke ise, ***kayıtsız şartsız istiklâl, yani bağımsızlık*** ilkesidir. Atatürk, dışa karşı Devlet'in istiklalinin kazanılması, içeride ise millî hâkimiyetin tesisi için kendisini adanmış bir liderdir.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Konuklar,

Atatürk'ün felsefesinin özünü teşkil eden bu üç ilkeyi; ***gerçeği olduğu gibi kabul etme ve ona saygı duyma, aklın ve bilimin rehberliğini kabul etme*** ve ***kayıtsız şartsız istiklâli savunma*** ilkelerini benimseyen ve bunlara göre hareket eden herkesin, Atatürkçü olduğunu ve Atatürk'ün yolunda gittiğini söyleyebiliriz.

Sayın Cumhurbaşkanım,
Değerli Konuklar,

Bilindiği üzere, bu sene Türk cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarının, 20. Yıldönümüdür. Türk milletinin geleceği için fevkalade önemli olan bu olay, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Kazakistan'da olduğu kadar Türkiye'de de, muhtelif vesilelerle kutlanmaktadır. Bu bağlamda, Mustafa Kemal Atatürk'ün az önce bahsettiğim, ***kayıtsız şartsız istiklâl*** ilkesi üzerinde kısaca durmanın anlamlı olacağını düşünüyorum.

Çökmekte olan bir devlet ve dört bir yandan işgal edilmekte olan bir ülke manzarası karşısında, İngiliz himayesi ya da Amerikan mandası taleplerini veya mahallî kurtuluş çaresi arayışlarını uygun bulmayan Atatürk, *Nutuk*'da, kendi kararının "hâkimiyeti milliyeye müstenit, bilâkaydüşart müstakil yeni bir

Türk Devleti tesis etmek!” olduğunu söylemektedir. Ona göre, bu kararın dayandığı en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi:

“Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak *tam istiklâle* mâlik olmakla temin olunabilir. Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun istiklâlden mahrum bir millet, medenî insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye layık bulunmaz.

“Ecnebi bir devletin himaye ve korumasını kabul etmek insanlık vasıflarından mahrumiyeti, acz ve meskeneti itiraftan başka bir şey değildir. Filhakika bu derekeye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir ecnebi getirmelerine asla ihtimal verilemez.

“Halbuki Türkün haysiyet ve izzeti nefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır!

“Binaenaleyh, *ya istiklâl ya ölüm!*

İşte hakiki kurtuluş isteyenlerin parolası bu olacaktır”.

Bu parola, gerçekten, bağımsız Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluşunun en önemli âmillerinden birisi olmuştur. Atatürk’ün bağımsız bir Türk Devleti kurma kararının dayanağını açıklayan bu metnin, iyi tahlil edildiğinde, onun felsefesinin özünü teşkil eden diğer iki ilkesini de içerdiğini açıkça görebiliriz. Çünkü, burada sağlam bir gözlem, gerçekliğin doğru tespiti, ona saygı ve aklî bir muhakeme söz konusudur.

Atatürk’ün *Büyük Nutku*’nda istiklâl kelimesi 275 defa geçmektedir. Nutuk, baştan sona istiklâl mücadelesinin hikayesidir. Yine bilindiği üzere Nutuk, Atatürk’ün muhayyel bir durumu sosyo-psikolojik açıdan tahlili çerçevesinde³, istiklâl ve Cumhuriyeti gençliğe emanet eden cümleleriyle son bulmaktadır.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Konuklar,

³ Dursun Ayan, “Gençliğe Hitabe’nin Bilgi Sosyolojisi Açısından Bir Yorumu”, III. Uluslar arası Atatürk Kongresi,

Atatürk millî sınırlarımız dışında kalan Türklerle de ilgilenmiştir. Nitekim o, bu konu ile ilgili bir nutkunda şöyle diyordu: “Türk milleti, istiklâl savaşından beri, hatta bu savaşa atılırken bile, mazlûm milletlerin hürriyet ve bağımsızlık davaları ile ilgilenmeyi, o davalara yardım etmeyi benimsemiştir. Böyle olunca kendi soydaşlarının *hürriyet ve bağımsızlıklarına* kayıtsız davranması elbette uygun görülemez. Fakat milliyet davası şuursuz ve ölçüsüz bir dava şeklinde mütalaâ ve müdafaa edilmemelidir... Hareketlerin imkân sınırları ve sıraları mutlaka hesaba katılmalıdır. Türkiye dışında kalmış Türkler, *ilkin kültür meseleleriyle ilgilenmelidirler.*”

"Nitekim biz Türklük davasını böyle bir müsbet ölçüde ele almış bulunuyoruz. Büyük Türk tarihine, Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine, eski Türk eserlerine önem veriyoruz. Baykal ötesinde Yakut Türklerinin dil ve kültürlerini bile ihmâl etmiyoruz."⁴

Atatürk'ün Türkiye dışındaki Türk dünyası ile ilgili bu sözlerinde de, onun felsefesinin özünü teşkil eden üç ilkeyi gözlemlemek mümkündür. Türk Milleti, bütün mazlum milletlerin, esaret altındaki Türk topluluklarının *istiklalleriyle* ilgilenmektedir. Ancak mevcut güç ve imkanlar sebebiyle, günün tarihî gerçekliklerine saygı duymak mecburiyeti vardır. Şimdilik kültür meseleleriyle ilgilenilmeli, bilimsel çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar gelecekte her şeyi değiştirebilir.

Zaten Atatürk'e göre “Tam istiklâl, ...siyasi, malî, iktisadî, adlî, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam istiklâl ve tam serbestlik demektir”. Bunların “...herhangi birinde istiklâlden

⁴ Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Ankara 1984, s. 185-186

mahrumiyet, millet ve memleketin hakiki mânasiyle bütün istiklâlinden mahrumiyeti demektir” (1921, Nutuk II, s. 624)”.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Konuklar,

Bütün bu istiklâller, akıl ve bilimle elde edilebilir. Bilimin temelinde ise, gerçekliğin hakikatini, doğru bilgisini arama iradesi ve nesnellik yatar. Dolayısıyla, Atatürk’ün felsefesinin özünü teşkil eden üç ilkesi iç içedir. Atatürk bir sözünde bunu teke indiriyor ve diyor ki;

“Benim, Türk milleti için yapmak istediklerim ve başarmaya çalıştıklarım ortadadır. Benden sonra, beni benimsemek isteyenler, bu temel mihver üzerinde akıl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse, manevî mirasçılarım olurlar”.

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu olarak, akıl ile bilim yapma yolunda, Atatürk’ün manevî mirasçıları arasında yer alma gayreti içinde olduğumuzu bildirmek isterim. İki yıldır sürdürdüğümüz yoğun bir çalışmayla, kurumumuzun yeni bilgi teknolojilerine dayalı bilimsel araştırmalarla alakalı altyapısının temelleri atılmıştır. Kurumumuz, 3 Kasım’da yayımlanan Kanun Hükmünde Kararname ile bilimsel araştırmalar açısından daha işlevsel bir yapıya kavuşturulmuş, uzman kadrolarıyla donatılmıştır. Bu çalışmalardan dolayı Atatürk’ün ruhunun şâd olacağından eminim.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli konuklar,

Bu duygular içinde, Atatürk’ü, ebediyete intikalinin 73. Yıldönümünde rahmet ve şükranla anarken, Kurumumuzun, onun gösterdiği istikamette, alanında daima daha ileriye gideceğine bütün kalbimle inanıyor, hepinize en derin saygılarımı sunuyorum...